

покизагӣ ёд карда, тасбеҳ мегӯянд. Аллоҳтаъоло азизу ғолиби мулки Худ аст. Ва дар санъати офариниш боҳикмат аст. Ҳикматашро дар офариниши махлуқоташ худаи медонад.

Поёни Сураи “**Ҳашр**” ва лиллоҳил ҳамду вал миннаҳ.

Сураи Мумтаҳинаҳ

60-ум сураи Қуръон буда, дар Мадина нозил шуда, аз 13 оят иборат аст.

Ин сураи карима мисли дигар сураҳои дар Мадина нозилшуда аҳкоми шариатро баён мекунад. Масъалаи асосие, ки дар ин сура мавриди баррасӣ қарор мегирад, ин “дӯстӣ ва адоват” барои ризои Худовандаст. Ва беҳтарин гиреҳи маҳками имон ҳам ҳамина аст.

Оятҳои аввалини ин сура итоб барои Ҳотиб ибни Аби Балтаъа нозил шудааст. Ў ҳамон нафарест, ки вақте Расулulloҳ (с) мусалмононро барои ғазои мушрикони Макаи муҷаҳҳаз месохт, мактубе навишта ба воситаи Зуайната ном зан ба мушрикони Маккаи фиристод. Мазмуни номаи Ҳотиб ибни Аби Балтаъата аз ин иборат буд, ки шумо аҳли Маккаи огоҳ бошед, ки Расули Худо (с) барои ғазои шумо омодагӣ дорад.

Чун ба ҳазрати Муҳаммад (с) вайҳи илоҳӣ нозил шуд ва аз ин ҳодиса хабардор шуд, дунболаи он зан ҳазрати Алӣ (к) ва Зубайру Микдод (р)-ро фиристод. Онҳо дар “Равзатуҳо” ном мавзеъ ба он зан расида, дастгириаш намуданд. Пеши ӯ шарт гузоштанд, ки агар номаро ба мо надихӣ, пас маҷбурем, ки туро бараҳна созем. Он зан ноилоҷ монда, аз миёни мӯйҳои худ мактубро берун оварда, ба онҳо дод.

Чун номаро ба назди Расулulloҳ (с) оварданд, аз мазмунаш огоҳ гаштанд, муаллифи номаро ба сӯи худ хонданд. Аз Ҳотиб пурсиданд: “**Чаро чунин кардӣ?**” Ў гуфт: “Ё Расулаллоҳ (с), бар ман шитоб накунад. Ман аз қабилаи Қурайш нестам, балки аз дигар қабилаам. Муҳочироне, ки ҳамроҳи ту ҳастанд, ҳама қурайшиянд ва ҳамаи онҳо дар Макаи ҳешу ақраби худро доранд, ки молҳояшонро ва авлодашонро муҳофизат мекунанд. Ман касе надорам. Мурод аз навиштани нома ҳамина буд, ки шояд ба ин васила аҳли аёли маро низ ҳимоя кунанд. Ман ин корро аз рӯи кофирӣ ё муртад шуда аз динам гаштан накардаам”.

Дар ин ҳолат, ӯ худро сафед карданӣ мешуд, ҳазрати Умар (р) гуфт: "Ё Расулаллоҳ (с), бигзор, гардани чунин мунофиқро занам! Ҳазрати Муҳаммад (с) гуфт: **"Чӯ гуна ўро гардан мезанӣ, ки дар ҷанги Бадр ширкат варзидааст!"**

Ҳангоме ки Ҳотиб гуфт: "Ман инро аз рӯи кофирӣ ё аз рӯи муртад шуданам накардаам", Расули Худо (с) гуфт: **"Ўро бигузored, вай рост мегӯяд"**. Дар ҳамин асно оятҳои авали сураи мазкур аз рӯи итоб нозил гардиданд.

Оятҳои баъди аз дӯстӣ бо душманони Худо, он душманоне, ки муъминҳоро мазаммат кардаву масхара менамуданд, ҳатто ки аз дасти онҳо тарки хонаву дару диёри хеш намуда, ҳиҷрат намуданд, ҳарф мезананд. Баъдан Аллоҳтаъоло ҳушдор медиҳад, ки рақобат, насаб, дӯстӣ ҳаргиз дар рӯзи қиёмат касеро наҷот надиҳад, ва он чи ки нафъ мерасонад ин имону амали солеҳ аст. Аз имони ҳазрати Иброҳим (а) ва муъминҳои тобеи ӯ (а), то дигар муъминон ба ӯ (а) иқтидову пайравӣ намоянд мисол оварда мешавад

Ва ҳамчунин аз он гурӯҳи одамон, ки ба муъминон на дӯстӣ доранд ва на душманӣ ишора меравад. Инчунин сабақ дода мешавад, ки занони муъминае, ки ҳиҷрат кардаанд, бояд имтиҳон карда шаванд. Ҳар вақто имондорияшон собит гардад, бозпас ба кофирон баргардонда нашаванд.

Хотимаи сура бошад, бори дигар таъкид месозад, ки ба душманони Худо набояд дӯстӣ варзида шавад, агарчанде пайвандону хешовандони наздик бошанд ҳам. Ин буд мухтасаран муқаддимаи ин сура.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ

إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ

وَاِيَّاكُمْ^١ اَنْ تُوْمِنُوْا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَدًا فِيْ سَبِيْلِ

وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِيْ^٢ تُسِرُّوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا اَعْلَمُ بِمَا اَخْفَيْتُمْ وَمَا

اَعْلَنْتُمْ^٣ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيْلِ ﴿١﴾

Йӓ айюҳа-л-лазӯна аману лӓ таттахизу ӓадувви ва ӓадуввакум авлийӓа тулқуна илайҳим би-л маваддати ва қад кафару би ма ҷӓакум мина-л-ҳаққи юхричуна-р-расула ва иййӓкум ан туъмину биллаҳи Раббикум ин кунтум хараҷтум чиҳадаи фи сабили вабтиғи марзоти. Тусирруна илайҳим би-л маваддати ва ана аъламу би ма ахфайтум ва ма аълайтум. Ва ма-й яфъалху минкум фақад ӓалла савӓа-с-сабил. 1.

1. Эй касоне ки имон овардаед, душманони Маро ва душманони худатонро дӯст мағиред, то ба сабаби дӯсти ба сӯяшон пайгоми дӯсти фиристед! Ва албатта, ба он чи ки ба шумо аз дини ҳақ омадааст, онҳо кофир шудаанд ва барои он ки ба Аллоҳ, ки Парвардигори шумост, имон овардед, Расулро ва шуморо ҷилои ватан мекунад. Агар барои набард дар роҳи Ман ва барои талаби ризои Ман баромадаед, (чаро) ба сӯйи онҳо пинҳонӣ, пайгоми дӯсти мефиристед? Ва Ман он чиро пинҳон мекунад ва он чиро, ки ошкор менамояд, хуб медонам ва ҳар шахсе аз шумо ин корро бикунад, албатта, роҳи дурустро гум кардааст.

Аллоҳтаъоло дар ин оят бандағони муъминин худро нидо намуда фармудааст, ки эй касоне, ки тасдиқ кардед ба ҳастӣ ва яғонагии Худованд ва имон овардаед ба Рассули Ӯ (с) ва ба шарифате, ки ба воситаи ӯ (с) ба шумо фиристодаем, он кофиронеро, ки душмани Худову шумо муъминон ҳастанд, барои худ дӯст нағиред! Зеро душмани Худову душмани Расули ӯ (с)-ро душмани худ доништан аломати имондорӣ аст.

Тавре дар муқаддима ишора рафт, ин итоби Худованд ба сӯйи Ӯотиб буд ва сирри муъминонро ошкор намудан барои ҳама кас манъ аст. Касе ки имон овардаст ба Худо ва Расули Ӯ (с), набояд чунин кунад. Онҳо Худоро нашинохтанд, Расули Аллоҳ (с)-

ро аз ватани худ хориҷ карданду эътироф накарданд, муъминонро низ зулму ҷабр намудаву аз ватан берун сохтанд ва куфрро ихтиёр карданд, бо вучуди ин, шумо боз ба онҳо дӯстӣ меварзеду пинҳонӣ мактуб навишта сирри муъминонро ошкор месозед!?

Ин муносибати ваҳшиёнаи онҳо ба шумо барои он аст, ки шумо ба Худованд, ки Парвардигори шумост ва Ӯ воҳиду аҳад аст, имон овардаед. Агар шумо ба номи Ман ва барои ризои Ман ва дар роҳи иҷрои амри Ман ба ҷиҳод баромада бошед, пас чаро ба душмани ман, ки душмани Пайғамбар (с)-у шумо ҳам ҳаст, пайғоми дӯстӣ менависед?

Ва ҳоло он ки Ман огоҳам аз ҳама ниҳону ошкори шумо. Хулоса, касе аз шумо чунин кор кунад, яъне сирри мусалмононро фош созад, албатта, ӯ аз роҳи ҳақ хориҷ гардида гумроҳ шудааст.

إِنْ يَتَّقَوْكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُمْ

بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾

Ий ясқафӯкум якуну лакум аъдъа-в ва ябсутӯ илайкум айдияҳум ва алсинатаҳум би-с сӯи ва ваддӯ лав такфурун. 2.

2. Агар ба шумо зафар ёбанд, барои шумо душман бошанд ва дастҳои худро барои шумо дароз кунанд ва барои изо додани шумо забонҳои худро бикишоянд ва дӯст доранд, ки шумо кофир бошед.

Он душманони Худоро, ки шумо дӯст гирифтаед, агар бар шумо зафар ёбанд, он душманиву кинаеро, ки дар дил доранд, зоҳир намуда, барои озори шумо дастҳои худро дароз созанд ва забони худро барои мазаммату таҳқиру изои шумо бикишоянд ва кофир гардидани шуморо бисёр меҳоханду дӯст медоранд. Пас, барои шумо бо чунин тоифа агар чи наздикон бошанд ҳам, дӯсти варзидан ва сирри муъминонро ошкор намудан ҷоиз нест, зеро ояти навбатӣ мефармояд, ки:

لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ

بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

Лан̣ тан̣фаъакум арҳ̣āмукум ва л̣ā авл̣āдукум. Явма-л-қий̣āмати яф̣силу байнакум. Валлоҳу би ма̣ таъмалуна бас̣ир. 3.

3. Рӯзи қиёмат шуморо хешовандон ва фарзандонатон суд нахоҳанд дод. Худованд байни шумо фасл (чудои) меандозад ва Худо ба он чӣ мекунад, бинанда аст.

Мактуби мазкурро Ҳотиб барои ҳимояи аҳлу аёли худ навишта бошад ҳам, бори дигар дар ояти мазкур зери танбеҳи ӯ таъоло қарор гирифт. Зеро Аллоҳтаъоло фармудааст, ки дар рӯзи қиёмат на хешовандон ба дод мерасанду на фарзандону на дӯстон, ки ба хотири онҳо шуда бо кофирон дӯстӣ барқарор кардед. Он вақт ҳама ба худ овора ва дар андешаи аҳволи худ аст. Дар он рӯзи пурдаҳшат Аллоҳтаъоло байни аҳли куфру имон ҳукм мекунаду фасл месозад.

Пас, муъминон ба Ҷаннотуннаъиму (ҷаннати неъматҳо) кофирон ба Дӯзахи ҷаҳим дохил мешаванд. Худованд огоҳу бинанда аст, ба ҳама амалҳои шумо. Ва аз рӯи амалҳоятон подоши сазовор мегиред. Акнун панду насиҳати судмандро аз ояти зер бояд шунид, ки Аллоҳтаъоло чи гуфтааст.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا

لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا

بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلْعَادَؤُةٌ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا

ص
قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا تُغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿١٣١﴾

Қад к̣āнат лакум усватун ҳасанатун фӣ Иброҳ̣има ва-л лази̣на маъаҳ̣ӯ из қолу ли қавмиҳ̣им инн̣а бураа̣у ми̣н̣кум ва мим ма̣ таъбудуна ми̣н̣ дӯнилл̣аҳ̣и кафарн̣а бикум ва бада̣ байнан̣а ва байнакуму-л-ъада̣вату ва-л бағз̣оу абадан ҳатт̣а туъмин̣у билл̣аҳ̣и ваҳдаҳ̣у илл̣а қавла Иброҳ̣има ли абиҳ̣и ла астағфиранна лака ва ма̣

амлику лака миналлоҳи мин шайъ. Раббанā ъалайка таваккалнā ва илайка анабнā ва илайка-л-мас'ир. 4.

4. Албатта, барои шумо дар пайравӣ ба Иброҳим ва ононе ки ҳамроҳи ӯ буданд, пайравии нек ҳаст. Чун қавми худро гуфтанд: «Албатта, мо аз шумо ва аз он чӣ шумо ба ғайри Худо мепарастед, безорем. Мо инкоркунандаи шумо ҳастем ва байни мо ва байни шумо ҳамеша душманӣ ва бугзҳо то вақте ки ба Худованди якка ва ягона имон оред, побарҷост, ғайри қавли Иброҳим, ки ба падари худ гуфт: «Албатта барои ту омӯрзиши талаб мекунам ва аз Худованд барои ту чизеро молик нестам». Иброҳим гуфт: «Эй Парвардигори мо, бар Ту таваккул кардем ва ба сӯи Ту бозгаштем ва бозгашт(-и ҳама) ба сӯи Туст.

Аллоҳтаъоло бо таъкид мефармояд, ки эй муъминон, барои шумо намунаи писандида ва шоиста, пайравии Иброҳим (а) ва муъминоне, ки ҳамроҳи ӯ буданд, шуда метавонад. Ӯ ва тобеъонаш ба кофирони қавми худ гуфтанд, ки мо аз шумо ва аз бутҳоятон безорем. Он чи шумо мепарастед ғайри Худои мо аст. Мо чунин ибодату чунин динро инкор мекунем. То даме ки аз ин гумроҳӣ боз нагардед, ба Худои ягона рӯи наоред, байни мову шумо душманиву бугзу адоват пойдор хоҳад монд. Магар (ҳатто) аз пайравӣ ба ҳазрати Иброҳим (а), ки барои падари худ истиғфор талаб мекард, худдорӣ кунед. Яъне барои кофирон истиғфор пурсидан ҷоиз нест. Зеро Истиғфори ӯ (а) барои падараш ба умеди он буд, ки шояд ба Худои ягона имон биёрад.

Иброҳим (а) нисбати падараш мегуфт, ки барои ту ба ғайр аз талаби истиғфор чизеро аз азоби Худованд дур карда наметавонам. Чун баъди марги падараш ба ӯ (с) зоҳир гашт, ки падараш мушрику душмани Худост, аз вай безор гашт. Ҳамчунин он ҳазрат (а) гуфт, ки ай Парвардигори мо! Дар ҷамиъи умур ба ту таваккал кардем ва ба сӯи ту ручӯъ намудему бозгашти охири мо ба сӯи туст.

Рӯзгори ҳазрати Иброҳим (а), ки ҳатто кофирон ӯро маҳкум ба оташ кардаанд, барои муъминон як дарсу сабақест. Аз оёти боло чунин бар меояд, ки барои кофирон агарчи пайванду ақрабо бошанд ҳам, истиғфор талаб кардан ҷоиз нест ва алоқаи зич ҳам, мумкин нест, зеро душманони Худои таъолоро душман гирифтанд, қисме аз усули дини муъминон аст. Мешавад, ки онҳоро ба роҳи рост даъват намуда ва ҳидояташонро аз Худо илтиҷо кард. Худо Худаш ҳидоят кунад! Омин.

Дуоъи Иброҳим (а) дар ояти зер идома дорад.

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ

Раббанā лā таҷъалнā фитната-л лил лазӯна кафару вағфир ланā Раббанā. Иннака Аъта-л-Ъазӯзу-л-Ҳакӯм. 5.

5. Эй Парвардигори мо, моро зердасти ононе ки кофир шуданд, магардон ва эй Парвардигори мо, моро мағфират кун! Албатта, Ту ғолибу боҳикмат ҳастӣ!».

Ҳазрати Иброҳим (а) дуё карда гуфт, ки эй бор Худо! Моро ба кофирон тобеъ масозу онҳоро бар мо мусаллат магардон! Моро назди онҳо асиру ҳақир макун, аз азоби худ нигоҳ дору ба дасти онон моро азоб мадеҳ. Албатта, Ту Худованди бар ҳама ғолиб ва соҳиби ҳикмат ҳастӣ. Ба суйи Худат паноҳ чӯяндаро хор намекуни. Дар ҳама корҳои Ту хайру маслиҳати бандагонат намудорааст.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

Ла қад кāна лакум фӯҳим усватун ҳасанату-л ли маъ кāна ярҷуллоҳа ва-л-явма-л-аҳир. Ва ма-й ятавалла фа инналлоҳа Ҳува-л Ғанийю-л Ҳамид.6.

6. Батаҳқиқ, барои шумо ба ҷамоъати мазкур ва барои касе ки мулоқоти Парвардигорро ва охиратро умед дорад, иқтидои нақӯ ҳаст. Ва шахсе рӯгардон шавад, пас, албатта Худованд Зоти бениёзу сӯтудагор аст.

Зимни ин оят ҳам Аллоҳтаъоло нидо намуда фармудааст, ки дар пайравӣ кардани шумо ҳазрати Иброҳимро (а)-ро ва аз он муъминоне, ки аз ӯ (а) пайравӣ менамуданд, намуна ва нусхаи хубест барои шумо. Онҳо аз кофирон безорӣ ҷуста, онҳоро дӯст нагирифтанд. Чунин амал дар шахсе мушоҳида мегардад, ки аз Худо умеди савоб ва дар охират хавфи азобро дорад.

Касе аз Худованд рӯйгардон шавад ба Худо ягон зиёне намерасад. Зеро ӯ таъоло ба ягон чиз ва ба ягон кас эҳтиёҷ надорад. Худованд дар зоту сифоти худ маҳмуду ба неки ёдкардашудааст. Ҷумла махлуқоти ӯ дар Замину Осмон ҳамду

санои ӯро мегӯянд. Аз чунин даъват шояд фикре пайдо шавад, ки ба намояндагон дигар динҳо умуман алоқа барқарор кардан мумкин нест. Дар ояҳои зер ҷавоби ин фикрҳо эзоҳ меёбад.

﴿ عَسَىٰ اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُمْ مَّوَدَّةً ۚ وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۝٧٢﴾

وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٢﴾

✽ **Ъасаллоҳу аӣ яҷъала байнакум ва байна-л-лазӣна ъадайтум-м минҳум-м маваддаҳ. Валлоҳу қадир. Валлоҳу Ғафӯру-р Раҳим. 7.**

7. Умед аст, ки Худованд байни шумо ва байни ононе ки бо онҳо душманӣ дошта будед, дӯстиро гардонад. Худованд тавоност ва Худованд омӯрзгору меҳрубон аст.

Дар ин оят як ваъдаи илоҳӣ буда, дар он Худованд фармудааст, ки шояд Аллоҳ, ҷалла ва ало, байни шумо ва байни онҳое, ки аз хешовандони наздикатонанду душманӣ доред, баъди ин қадар адовати мавҷуда муҳаббату дӯстӣ андозад. Оре! Дар ҳақиқат баъди фатҳи Мака Худованд ҷамии қурайшиҳо, ки ба муъмину кофир тақсим гардида, тӯли солҳо душманӣ доштанд ба ҳам овард.

Худое, ки ба тасарруфи дилҳо ва тағйир додани ҳолҳо қодир аст ва барои шахсе, ки тавба кунад ба сӯи Ӯ бозгардад, бениҳоят мағфираткунанда ва бисёр меҳрубону ғамхор аст.

﴿ لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّنْ دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۝٧٣﴾

﴿ لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّنْ دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۝٧٣﴾

Лā янхāкумуллоҳу ъани-л-лазӣна лам юқотилукум фи-д-дӣни ва лам юхриҷукум-м мин дийāрикум аӣ табарруҳум ва туқситӯ илайҳим. Инналлоҳа юҳиббу-л-муқситӣн. 8.

8. Парвардигор шуморо аз некӯи ба ононе ки бо шумо дар ибтидои дин ҷанг накарданд ва шуморо аз диёратон берун накарданд, аз он ки ба онҳо эҳсон кунед ва дар ҳаққи онҳо инсоф кунед, наҳй намекунад. Албатта, Аллоҳ инсофкунандагонро дӯст медорад.

Худованди мутаъол аз некӣ ва пеша кардани адлу инсоф бо онҳое, ки ба шумо наҷангиданд, дар ибтидои динро қабул карданатон аз диёратон хориҷ накарданд, манъ намесозад. Аллоҳтаъоло ҷамиъи инсофкунандагонро дар ҳама корҳо ва ҳукмҳо дӯст медорад.

Сабаби нузули ояти мазкур ба Расули Худо (с) ин буд ки Расулulloҳ (с) қабилаи Ҳазоъро гуфт, ки ба мо ҷанг накунад ва бар зарари мо душмани моро кӯмаку ёрӣ нарасонед. Онҳо сухани Расули Худо (с)-ро пазируфтанд. Аз ин хотир бо ин қабила аз рӯи адлу инсоф ва меҳрубонӣ муносибат карданро рухсат дод.

Яъне сабаби нузули ин оя бо ихроҷи имом Бухорӣ ин аст, ки модари Асмоа бинти Абӯбакр (р) ба Мадина назди ӯ омад. Асмоа (р) мегӯяд: "Назди Расуллоҳ (с) омадам ва гуфтам, ё Расули Худо (с) модари ман омадааст, лекин динро қабул надораду мушрика аст, оё ба ӯ силаи раҳм кунам?" Расулulloҳ (с) гуфт: **"Оре, ба модари худ силаву инсоф кун, чунки ӯ ба мо на ҷанг кардаст ва на Моро аз мулку диёрамон, молу ҳоламон бенасиб гардонидаст ва на бар зарари мо касеро ёрӣ додаст".**

إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّنْ دِيَارِكُمْ وَظَهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ

هُمُ الظَّالِمُونَ

Иннамā янхāкумуллоҳу ъани-л-лазīна қоталукум фи-д-дīни ва ахраҷукум миң диъāрикум ва зӯҳару ъалā ихроҷикум аң таваллавахум. Ва ма-й ятаваллаҳум фа улāика ҳуму-з-зōлимун. 9.

9. Ҷуз ин нест, ки шуморо Аллоҳ аз дӯстӣ кардан бо онҳое ки бо шумо дар дин ҷанг карданд ва шуморо аз диёратон хориҷ карданд ва дар хориҷ кардани шумо дигаронро ёрӣ карданд, наҳй (манъ) мекунад. Ва касоне, ки ба онҳо дӯстӣ доранд, пас, онҳо ситамгаранд.

Худованд дар ин оят мефармояд, ки аз онҳое, ки барои динатон бо шумо ҷангиданд ё шуморо аз диёратон ронданд ва ба душманони шумо кӯмак расониданд, риштаи дӯстиро бибуред. Зеро онҳое, ки бо ин гуна шахсон дӯстӣ доранд, онҳо ситамгоранду

бар нафсҳои худ зулм кардаанд ва худро дар маърази азоби илоҳӣ гузоштаанд.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَجِرَاتٍ
فَأَمْتَحِنُوهُنَّ ۚ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۚ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا
تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَءَاتُوهُنَّ
مَّا أَنفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
وَلَا تُمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْئَلُوا مَّا أَنفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُم مَّا أَنفَقُوا
ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ تَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

Иъ айюҳа-л-лазӣна аманӯ изъ чъакуму-л-муъминātu муҳъачиротин фамтаҳинӯхунн. Аллоҳу аъламу би имъаниҳинн. Фа ин ъалимтумӯхунна муъминātiн фа лъ тарҷиъӯхунна илла-л-куффār. Лъ ҳунна ҳиллу-л-лаҳум ва лъ ҳум яҳиллуна лаҳунн. Ва атӯҳум-м мъ анфақӯ. Ва лъ чунаҳа ъалайкум ан таъкиҳӯхунна изъ атайтумӯхунна учӯрахунн. Ва лъ тумсику би ъисами-л-кавāфиру ва-с-алӯ мъ анфақтум ва-л яс-алӯ мъ анфақӯ. Ẓāликум ҳукмуллоҳи яҳкуму байнакум. Валлоҳу Ђалимун Ҳаким. 10.

10. Эй касоне, ки имон овардаед! Чун (пеши) шумо занони муъмина ҳичрат карда биёянд, пас, онҳоро имтиҳон кунед, Худованд ба имони онҳо донотар аст. Пас, агар ононро муъмину мусалмон донистед, пас, онҳоро ба сӯйи кофирон бознафиристед, на он закон кофиронро ҳалоланд ва на он кофирон ин занонро ҳалоланд. Ва бидиҳед ба шавҳарони онҳо он чӣ харҷ кардаанд. Ва ҳар вақте ки ба онҳо маҳрҳояшонро бидиҳед ва онҳоро никоҳ кунед, бар шумо гуноҳ нест. Ва нигоҳ надоред никоҳи занони кофираро ва талаб кунед он чиро ки харҷ кардед ва бояд, ки он

чиро ки (мушрикони) харҷ кардаанд, талаб кунанд. Ин аст ҳукми Парвардигор, миёни шумо ҳукм мекунад. Худованд донову боҳикмат аст.

Ояти мазкур таъкид бар он мекунад, ки ҳар ки аз тарафи душман биёяд, ўро бе имтиҳон қабул кардан ва пешвоз гирифтани бармаҳал аст, ҳатто агар зан ҳам бошад ва имону Исломи худро зоҳир сохта, муҳочир шуда бошад ҳам.

Зеро ҳеҷ кас намедонад дар дили ў чӣ мақсаде ниҳон аст? Аҳли тафсир бар ин ақидаанд, ки чун сулҳу Ҳудайбия байни Расули Худо (с) ва байни куффори Макка қорӣ шуд, мувофиқи яке аз бандҳои қарордод, агар шахсе аз мусулмонон агар аҳли Макка бошад назди мушрикони биёяд, ў рад карда, (бозпас гардонид) намешавад ва агар аз мушрикони Макка ба назди мусулмонон биёяд, рад карда мешавад.

Дар ин асно Умми Гулсум бинти Уқбат бинти Аби Муъайт муҳочир шуда, ба назди Расули Худо (с) омад. Муддате нагузашта аз паси ў бародаронаш расида ва ба Расулulloҳ (с) гуфтанд: "Мувофиқи он шартномае, ки байни мо ва шумо имзо шудааст хоҳари моро ба мо бозпас гардонед." Ҳазрати Муҳаммад (с) гуфт: **"Он шарте ки мегӯед барои мардҳо буд на занҳо!"**

Он зан бошад изҳор дошт, ки ман на барои он омадаам, ки шавҳари худро бад дида бошам ё тамаъи дунё дошта бошам, балки барои ризои Худо ва дӯст доштани Расули Ў (с)-ро ва аз рӯйи рағбат ба дин доштани ба ин ҷо омадаам.

Тавре он зан аз имону садоқати худ ба Худову Расулаш (с) ҳарф зад, бо вучуди ин Худованд ин оятро нозил кард дар он фармуд, ки бояд чунин инсонҳо имтиҳон карда шаванд. Ҳол он ки ба имони он зан Аллоҳтаъоло олимтар аст. Ва боз фармуда, ки чун аз имтиҳон гузашт, ин гуна занонро ба шавҳарони мушрикашон бозпас надихед. Зеро зани муъмина барои шавҳари мушрик ҳалол нест. Ҳамчунин никоҳи марди муъмин ба зани мушрика ҳалол нест.

Дар давоми ояти мазкур омада, ки мардҳои мумине, ки аз занони муҳочира барои худ меҳоханд ҳамсар интиҳоб кунанд, бояд маҳри онҳоро албатта диҳанд. Худованд барои он ки ба мушрикони ҳам рафтани зан ва ҳам рафтани маҳр гарон наояд ба занони муъминае, ки аз онҳо ҷудо мегарданд, фармудааст, ки маҳри гирифташонро баргардонанд.

Дар тафсири "Хозин" чунин оварда, ки зане аз дорулҳарб ба дорулислом муъминаву муслима шуда ояд, агарчи соҳиби шавҳар бошад ҳам, баъди риоя кардани муддати иддааш никоҳи ў ба

марди муъмин мубоҳ аст. Зеро шавҳари онҷобудааш кофир будааст.

Боз Аллоҳтаъоло фармуд, ки агар шумо муъмину мусулмон шудеду занҳоятон ҳамчунон кофир боқӣ монанд, дигар никоҳи худро дошта наистед, зеро байни мусулмону мушрик никоҳ вучуд надорад. Агар мард дар дорулисом бошад ва зани мушрикааш дар дорулҳарб, бо сабаби ихтилофи дорайн никоҳ қатъ мегардад. Чун мардҳои муъмин аз занони мушрикаи худ ҷудо мегарданд, ё мардони мушрик аз занони муъминашон ҷудо гарданд маҳри додаашонро талаб намоянд дуруст аст. Дар ҳарду ҳолат байни шумо- муъминон ва душманони шумо ин ҳукми шаръи ва одилонаи Аллоҳтаъоло аст.

Ва ба тартиби ҳалли ингуна масъалаҳо Худованд олиму доно аст, Ё таъоло бинобар ирода ва ҳикмати Худ ҳукмкунанда аст.

Ояти зер ҷуброни маҳри муъминҳоеро, ки занҳои кофирашон маҳри гирифтаашонро ба шавҳари муъмини худ намедиханду ба назди кофирон фирор мекунад, баён мекунад.

وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَقَبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ

أَزْوَاجُهُمْ مِّثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

Ва ин фатакум шай-ум мин азвāчикум ила-л-куффāри фа ъāқабтум фа āту-л-лазīна заҳабат азвāчуҳум-м миғла мā анфақу. Ва-т-тақуллоҳа-л лазī айтум биҳи муъминун. 11.

11. Ва агар аз дасти шумо касе аз занони шумо (қабл аз адо кардани маҳрияи худ) ба сӯйи кофирон биравад, пас, агар бо кофирон ғазо кардеду ғанимат ба даст овардед, пеш аз тақсими моли ғанимат ба касоне, ки занонашон рафта аст, мисли он чӣ ки харҷ кардаанд, бидиҳед. Ва аз Худое ки шумо ба Ё боваркунандаед битарсед.

Агар зане аз шумо - мусулмонон гурехта ба назди кофирон рафта, он ҷо муртад шуда бимонад ва шумо дар ғазои зидди кофирон ғолиб омада, молу мулкашонро ғанимат гирифтед, ба марде, ки занаш гурехтааст, ба миқдори маҳри додааш бидиҳед. Ин пеш аз тақсими моли ғанимат аст. Ва аз Худое ки ба Ё имон овардаед дар умури зиндагии хеш Ёро шоҳид бидонеду битарсед ва фаромӯш насозед, ки бозгашти охири шумо ба сӯи Ёст.

Вақто ки Расулуллоҳ (с) Маккаро фатҳ намуд, ҳамчуноне, ки мардони шаҳр омада ба Расули Худо (с) байъат намуданд, занҳо низ омада бо ӯ (с) байъат карданд. Дар он асно ояти зер нозил шуд.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ

بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ

يَفْتَرِيْنَهُ بَيْنَ أَيْدِيْهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعَصِيْنَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ

وَأَسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

Иъ айюҳа-н-набийю изъ чъаака-л-муъминātu юбāйиънака ъалā ал лā юшрикна биллāҳи шай-ав ва лā ясриқна ва лā язніна ва лā яқтулна авлāдахунна ва лā яътина би бухтāни-й яфтарінаху байна айдиҳинна ва арчулиҳинна ва лā яъсинака фи маъруфиhi фа бāйиъхунна вастағфир лаҳунналлоҳ. Инналлоҳа Ғафуру-р-Раҳим. 12.

12. Эй Пайгамбар, чун занони мусалмон назди ту биёянд, то бо ту байъат кунанд ба ин шарт ки бо Худо чизеро ширк наоранд ва дуздӣ накунанд ва зино накунанд ва авлоди (кӯдакони) худро накушанд ва набояд ба бӯхтоне даст зананд, ки онро аз назди дастону пойҳояшон мебофанд ва туро дар кори нек нофармонӣ накунанд, пас, аз онҳо байъатро қабул кун ва барои чунин занҳо аз Худо талаби омӯрзиш кун. Албатта, Аллоҳтаъоло омӯрзгору меҳрубон аст.

Худованд дар ин оят ба Пайғамбари Худ фармудааст, ки чун занҳои мусулмоншуда, назди ту барои байъат меоянд, бо шартҳои зерин байъати онҳоро қабул кун. Яккум: Ба Худованди якто касеро шарик надонанд. Дуюм: Дуздӣ ва зино накунанд. Севум: Чун даврони ҷоҳилият кӯдакони худро (ҳатто ҷанин) бошад ҳам накушанд. Чаҳорум: Бӯхтонеро аз назди худ набофанд (яъне ба сабаби бекӯдакӣ аз шавҳарам ҷудо нашавам гуфта, кӯдакero ёфта, нагӯянд, ки ин аз байни пойҳою дастони ман тавлид гашта, аз пушту камари туст).

Чун ин шартҳоро пазируфтанд ва ба он чӣ аз амри маъруфу наҳйи мункар ба онҳо фаҳмонди муҳолифат накарданд, байъати онҳоро қабул ва барои онҳо аз Офаридгорат дархости мағфирати гуноҳхояшонро кун. Зеро Аллоҳтаъоло бисёр мағфираткунандаву бахшандаи гуноҳони бандагон аст.

Дар ояи зер, ки ояи охирини ҳамин сура аст, Аллоҳтаъоло дӯстиро бо душманони Ислом бори дигар манъ менамояд:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنْ

الْآخِرَةِ كَمَا يَبِيسُ الْكَفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

**Йӓ айюҳа-л-лазӯна ӓману лӓ татаваллав қавман
гаъибаллоҳу ъалайҳим қад яису мина-л-ӓхирати камӓ
яиса-л-куффӓру мин асҳӓби-л-қубӯр. 13.**

13. Эй ононе ки имон овардаед, бо гурӯҳе ки Аллоҳ бар онҳо газаб кардааст дӯсти макунед! Он гурӯҳ аз савоби охират ноумед шудаанд, ҳамчунон кофироне ки аз асҳоби гӯр ноумед шудаанд.

Зимни ояи маъзура Аллоҳтаъоло мефармояд, ки эй онҳое, ки ба Худои ягона ва Расули Ӯ (с), имон овардаед бо онҳое, ки кофир гаштаву душмани Худову Расулаш (с)-анд ва Худованд ба онҳо газаб кардааст, дӯстӣ накумед. Зеро ин тоифа аз савобу неъматҳои охират ноумеданд ва онҳо ба мисли он кофироне ҳастанд, ки ақидаи худро чунин изҳор мекунанд: "Баъди мурдан аз сари нав зиндашудан ва барои дӯстию душманӣ ҳисобу китобу ҷазову подош нест". Онҳо ба дидор дар қиёмат боварӣ надоранд. Вақто ки кадоме аз дӯстонашон бимирад меғӯянд, ки ин охирин дидори мост... Онҳо ҳамчунон аз Ҷаннату Дӯзах низ мункиранд. Муъмин набояд бо шахси чунин ақидадошта дӯстӣ намояд.

Поёни сураи **"Мумтаҳина"** ва лиллоҳил ҳамд.